

Aanleiding

De afgelopen maanden heeft de SP-fractie in de Provinciale Staten van Noord-Holland enkele malen schriftelijke vragen gesteld naar aanleiding van een ernstige verstoring van het archeologisch bodemarchief op Wieringen. De beantwoording van deze vragen door Gedeputeerde Staten had grosso modo als strekking 'Wij gaan er niet over'.

De SP-fractie keert het nu om: waar gaat de provincie wél over en hoe zou het archeologie- c.q. erfgoedbeleid zodanig kunnen worden vormgegeven/ingestoken dat uiterst betreuenswaardige ontwikkelingen als die op Wieringen in de toekomst kunnen worden voorkomen? Hoe zouden beleid en beschikbare instrumenten bovendien mogelijk nog effectiever kunnen worden ingezet?

Onze voorstellen worden hieronder inhoudelijk toegelicht en staan aan het einde van de nota nog eens puntsgewijs opgesomd.

Gemeentelijk beleid

In de kwestie-Wieringen werd het probleem deels veroorzaakt doordat het beleid van de gemeente Hollands Kroon uit 2008 dateerde en gebaseerd was op kaartmateriaal dat destijds voorhanden was.

Op pagina 29 van de Voortgangsrapportage Beleidskader Cultuur in Ontwikkeling / Cultuurbeleid 2017-2020¹ staan de activiteiten van het steunpunt in de afgelopen periode genoemd. Dit overzicht komt vooral neer op '*Het ondersteunen van gemeenten...*' in diverse aangelegenheden.

Het is o.i. noodzakelijk om het steunpunt meer pro-actief te laten optreden, bijvoorbeeld door periodiek (i.c. jaarlijks) bij alle Noord-Hollandse gemeenten te inventariseren of de gemeente beschikt over politiek vastgesteld archeologie- dan wel erfgoedbeleid, zo ja wanneer dit beleid is vastgesteld, op welke (waarden)kaarten het beleid stoelt, hoe die kaarten tot stand gekomen zijn en van wanneer die kaarten dateren. De uitkomsten van deze inventarisatie kan het steunpunt vervolgens ook gebruiken om gemeenten pro-actief te benaderen met adviezen en aanbevelingen, bijvoorbeeld om met enkele aangrenzende gemeenten samen nieuw(e) beleid(skaarten) te (laten) ontwikkelen.

Een dergelijke inventarisatie reikt verder dan het toezien op het houden van een Erfgoedregister door gemeenten².

Pro-actief optreden in deze sluit aan bij punt 2 '*Archeologie is een overheidsverantwoordelijkheid*' van het pamflet 'Benut het verleden, investeer in archeologie' van het Groot Reuvensoverleg³.

1 Geagendeerd als punt 12.d op de agenda van de Commissie EFB van 16 september 2019.

2 Vergelijk de aangenomen motie 39 van Forum voor Democratie in de PS-vergadering van 30 september 2019 en de reactie daarop van Gedeputeerde Pels.

3 Geagendeerd als punt 12.i op de agenda van de Commissie EFB van 16 september 2019.

Voorgestelde inzet van het steunpunt komt tevens tegemoet aan de tijdens het Noord-Hollands Erfgoeddebat op 7 maart jl. breed geuite oproep om het steunpunt te laten doorgroeien naar een Erfgoedhuis, zoals dat ook in andere provincies succesvol opereert.

Erfgoedhuis

Een Erfgoedhuis voert in de regel de provinciale steunpunttaken (gericht op gemeenten) uit, maar richt zich in zijn advisering en ondersteuning ook op andere partijen en organisaties die zich met behoud, beheer, beleefbaarheid en publieksbereik van erfgoed in de provincie bezig houden. Dat kunnen bijvoorbeeld musea en archieven zijn, maar ook particuliere monumenteneigenaren en vrijwilligersorganisaties als historische verenigingen of archeologische werkgroepen. Zie ook <http://www.openerfgoed.nl>

De doorontwikkeling van het steunpunt naar een Erfgoedhuis kan o.a. gestalte krijgen door veel meer in te zetten op ondersteuning en vooral deskundigheidsbevordering van vrijwilligers in dit domein. De minister van OCW heeft in haar beleid⁴ nadrukkelijk aangegeven vrijwilligerswerk te willen stimuleren en deskundigheid van vrijwilligers te willen bevorderen. Hiervoor zijn ook middelen ter beschikking gesteld. Ook punt 3 'Archeologie verbindt' van het hierboven reeds genoemde pamflet van het Groot Reuvensoverleg onderstreept het belang van de inzet van en samenwerking met vrijwilligers.

In navolging van het succesvolle beleid van de provincies Zuid-Holland, Zeeland en Drenthe kan de provincie Noord-Holland, daarbij inhoudelijk gevoed en ondersteund door het steunpunt/ Erfgoedhuis, het concept van de thematische structuurdragers uitbouwen naar zogenaamde erfgoedlijnen. Dit zijn lijnen in het landschap (zoals bijvoorbeeld de trekvaarten of de Nieuwe Hollandse Waterlinie) waarop extra (financieel) wordt ingezet als het gaat om erfgoed. Het succes schuilt in de formule waarbij alle stakeholders – van bedrijven tot vrijwilligersorganisaties – periodiek met elkaar aanschuiven aan netwerktafels, waaraan zij gezamenlijk bepalen waar die extra inzet naartoe gaat. Zowel wat betreft het verbreden van draagvlak als voor regionale en lokale inbedding en inzet en capaciteit worden met de erfgoedlijnen verrassende resultaten bereikt. Tijdens het Noord-Hollands Erfgoeddebat hintte ook Spoorbouwmeester Eric Luiten op dit navolgenswaardige voorbeeld.

Archeologisch depot

Op pagina 15 van de Voortgangsrapportage Beleidskader Cultuur in Ontwikkeling / Cultuurbeleid 2017-2020 staat onder het kopje 'Instandhouding archeologisch depot/onderzoek & publicatie' dat sinds voorjaar 2018 extra capaciteit wordt ingezet op het publiekstoegankelijk maken van archeologisch onderzoek. Het voornemen is om onderzoeksrapporten om te werken naar een publiekssamenvatting in de vorm van een toegankelijke flyer. Het komt ons voor dat er ook andere mogelijkheden zijn om het publiek te bereiken; de provincie beschikt met het Huis van Hilde, waarin ook het archeologisch depot gevestigd is, over een krachtige infrastructuur voor het organiseren van tentoonstellingen, evenementen, het met het publiek nader onderzoeken van vondsten en het bieden van een podium voor educatieve doeleinden.

4 Beleidsnota 'Erfgoed telt. De betekenis van erfgoed voor de samenleving' uit 2018.

Het verdient aanbeveling nader te onderzoeken of, en zo ja hoe, het Huis van Hilde kan worden ingeschreven als geregistreerd museum, teneinde de Museum(jaar)kaart te kunnen accepteren. Dit geeft naar verwachting een positieve invloed op de bezoekersaantallen en brengt tevens nieuwe groepen naar het museum.

Subsidieregeling

Teneinde initiatieven in de provincie op het gebied van publieksbereik bij archeologie te stimuleren, kan een subsidieregeling in het leven geroepen worden. Middels een dergelijke regeling worden projecten vanuit particulier initiatief aangemoedigd. Op deze manier wordt dubbel draagvlak gegenereerd, zowel bij de initiatiefnemers als bij het publiek dat met de projecten bereikt wordt. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het organiseren van tentoonstellingen, het maken van apps, het realiseren van publieksopenstellingen van archeologisch onderzoek, het uitzetten van fiets- en wandelroutes en het maken van (bescheiden) publicaties.

Onderwaterarcheologie

In het coalitieakkoord zijn eenmalig middelen beschikbaar gesteld voor het thema onderwaterarcheologie, met het Palmhoutwrak als 'vlaggenschip'. Omdat de grote uitdagingen op dit thema zich niet tot deze collegeperiode beperken, moeten deze middelen structureel inzetbaar worden gemaakt.

Overigens zij naar aanleiding van de op pagina 15 van de Voortgangsrapportage Beleidskader Cultuur in Ontwikkeling / Cultuurbeleid 2017-2020 vermelde lobby van het maritiem erfgoed (erosie) bij het Rijk vermeld dat deze lobby niet alleen vanuit Noord-Holland gevoerd is, maar dat het signaal aanmerkelijk versterkt werd doordat het vanuit de gezamenlijke kustprovincies kwam.

Financiën

Uiteraard zal ten behoeve van het realiseren van deze ambities financiële ruimte gecreëerd moeten worden. De SP-fractie is ervan overtuigd dat deze ruimte, mits de ambitie er is, gevonden kan worden, bijvoorbeeld in de ruime reserves. Eerst is echter de principiële kwestie aan de orde: wat zijn de archeologie en in het verlengde daarvan het erfgoed van Noord-Holland ons waard?

Samenvattend: onze voorstellen

- Het Steunpunt inventariseert jaarlijks bij alle Noord-Hollandse gemeenten of men beschikt over politiek vastgesteld archeologie- dan wel erfgoedbeleid, zo ja wanneer dit beleid is vastgesteld, op welke (waarden)kaarten het beleid stoelt, hoe die kaarten tot stand gekomen zijn en van wanneer ze dateren, en geeft follow-up aan deze inventarisatie;
- Doorontwikkeling van het Steunpunt richting Erfgoedhuis door te beginnen met ondersteuning en deskundigheidsbevordering van vrijwilligers;
- Thematische structuurdragers opbouwen naar erfgoedlijnen en budgetten hiervoor vrijmaken;
- Huis van Hilde nog breder inzetten voor publieksbereik en onderzoeken of, en zo ja hoe, het kan worden ingeschreven als geregistreerd museum;
- Subsidieregeling publieksbereik bij archeologie;
- Middelen voor onderwaterarcheologie structureel op de begroting plaatsen.